

Mae Cymru'n Falch: golwg ar gasgliad LHDTC+ cenedlaethol

22/02/2023

Mark Etheridge, Curadur Hanes LHDTC+ o flaen arddangosfa 'Mae Cymru'n... Falch. Mae Amgueddfa Cymru wrthi'n casglu gwrthrychau, dogfennau, ffotograffau a hanesion llafar er mwyn cynrychioli'r gymuned a'r profiad byw LHDTC+ yn llawn yng Nghymru

O lyfrau i bosteri a baneri protestio, mae'r casgliad yn rychwantu degawdau o ddigwyddiadau balchder ac actiffaeth, yn ogystal ag eitemau sy'n cynrychioli bywydau bob dydd pobl LHDTC+.

Mark Etheridge yw'r curadur ers 2019, ac mae wedi dod o hyd i wrthrychau newydd ac ailddehongli a datgelu hanesion cwïar cudd. Mae'r casgliad bellach yn cynnwys dros 1,100 o eitemau, y mae Mark yn gobeithio y byddant yn creu gwelededd mawr ei angen: "Mae'n codi ymwybyddiaeth o hanes LHDTC+ yng Nghymru, o Ffrynt er Rhyddid Pobl Hoyw Caerdydd a'r Ymgyrch dros Gydraddoldeb Cyfunrywiol yn y 1970au, hyd at y blynyddoedd diwethaf gyda phrotestiadau am hawliau traws."

Yn ogystal â'r rhai mewn dinasoedd mawr fel Abertawe a Chaerdydd, mae digwyddiadau balchder bellach yn cael eu cynnal ar draws Cymru...

Mae'r amgueddfa bob amser yn chwilio am ragor o eitemau i'w hychwanegu at y casgliad. A allech chi helpu i gofnodi a chadw hanes LHDTTC+ Cymru er lles cenedlaethau'r dyfodol?

Arddangos 'Mae Cymru yn... Falch' Sain Ffagan

Mae Amgueddfa Werin Cymru Sain Ffagan – [un o amgueddfeydd awyr agored mwyaf Ewrop](#) a gwblhaodd brosiect ailddatblygu yn 2018 – yn arddangos rhai gwrthrychau yn y casgliad fel rhan o'i harddangosfa 'Mae Cymru yn... Falch'. Gall ymwelwyr weld:

Ffrynt er Rhyddid Pobl Hoyw Caerdydd, 1970au.

- Bathodynau a wisgwyd gan aelodau o Ffrynt er Rhyddid Pobl Hoyw Caerdydd ac Ymgyrch dros Gydraddoldeb Cyfunrywiol Caerdydd yn y 1970au.
- Cofbethau o ddigwyddiadau Balchder Caerdydd.
- Portread mawr o Terrence Higgins a anwyd yn Sir Benfro, oedd yn un o'r bobl gyntaf yn y DU i farw o AIDS ym 1982. Yr arlunydd Nathan Wyburn greodd y darn gan ddefnyddio stampiau gwyn a gwyrdd i adlewyrchu ei dreftadaeth Gymreig ac i ddathlu ei fywyd a'i etifeddiaeth.
- Baner gan Glitter Cymru – grŵp cymdeithasol a chefnogi ar gyfer cymunedau LHDTTC+ ethnig amrywiol yng Nghymru.
- Eitemau o brotest yn erbyn Adran 28 y Ddeddf Llywodraeth Leol, a waharddodd awdurdodau lleol rhag hyrwyddo cyfunrywioldeb rhwng 1988 a 2003. Baner CYLCH (Cymdeithas Lesbiaid a Hoywon Cymraeg eu Hiaith, cymdeithas dros bobl hoyw a lesbiaid Cymraeg eu hiaith) a ddefnyddiwyd mewn protest Adran 28 yn Aberystwyth ym 1991.

Casgliad hollbwysig

Dechreuodd Balchder fel protest a galwad am hawliau cyfartal yn y 1970au. Ers yr orymdaith Balchder gyntaf yng Nghaerdydd ym 1985, bu cynnydd yn ddiweddar mewn digwyddiadau

balchder ar draws Cymru. Meddai Mark: "Nid yn unig mewn dinasoedd mawr fel Abertawe a Chaerdydd y mae digwyddiadau Balchder yng Nghymru'n cael eu cynnal erbyn hyn ond ar draws Cymru gyda llawer o ddigwyddiadau Balchder cyntaf mewn lleoedd fel Llanilltud Fawr, Llandrindod, Y Gelli Gandryll, Bangor, Aberdâr a Chasnewydd dros y blynyddoedd diwethaf."

Er bod tipyn o ffordd i fynd o hyd mae'n nodi pa mor bell y mae pethau wedi dod, ac mae'n gynyddol bwysig - datgelodd [cyfrifiad 2021](#) fod y gyfran uchaf o bobl ifanc yng Nghymru a Lloegr nad ydynt yn hunan-adnabod fel heterorywiol yn byw yn siroedd gwledig Cymru.

Cynhaliwyd digwyddiad Balchder cyntaf Y Barri ar 21 Medi 2019.

Mae'r adborth ar yr arddangosfa wedi bod yn hynod gadarnhaol, gyda Mark yn ddiweddar yn rhan o'r [podlediad 'Cwrdd â fi yn yr amgueddfa'](#) gyda'r cyflwynydd Owain Wyn Evans a'i ?r. Meddai: "Mae gwrthrychau o'r casgliad eisoes wedi cael eu defnyddio mewn amryw o arddangosfeydd ar draws ein safleoedd.

"At hynny, mae gennym gynlluniau ar gyfer arddangosfa LHDTTC+ arall yn Amgueddfa Genedlaethol y Glannau yn 2024, felly cadwch lygad allan."

Dwi'n teimlo mai pwysigrwydd yr arddangosfa 'Mae Cymru yn... Falch' yw ei bod wedi codi ymwybyddiaeth o'r casgliad LHDTTC+, rhoi mwy o amlygrwydd i'r gymuned a dangos bod Amgueddfa Cymru o ddifri am sicrhau bod y gymuned yn rhan o'r arddangosfeydd, digwyddiadau a rhaglenni dysgu ar draws safleoedd ein hamgueddfa.

Cais am roddion

Oes gennych chi eitemau sy'n adrodd stori am fywyd a diwylliant LHDTTC+ yng Nghymru? Os ydych, rydym am glywed gennych. Mae'n gofyn am roddion o wrthrychau, dogfennau, ffotograffau a mwy i'w hychwanegu at y casgliad. "Hyd yma dim ond nifer fach o wrthrychau sydd wedi'u rhoi yn sgil y cais, ond gall hyd yn oed nifer fach wella gynrychiolaeth yn fawr.

"Rwy'n dal i weithio'n galed yn casglu o brotestiadau, digwyddiadau balchder a thrwy grwpiau cymunedol. Dwi'n teimlo mai pwysigrwydd yr arddangosfa 'Mae Cymru yn... Falch' yw ei bod wedi codi ymwybyddiaeth o'r casgliad LHDTTC+, rhoi mwy o amlygrwydd i'r gymuned a dangos bod Amgueddfa Cymru o ddifri am sicrhau bod y gymuned yn rhan o'r arddangosfeydd, digwyddiadau a rhaglenni dysgu ar draws safleoedd ein hamgueddfa."

Rhan o'r arddangosfa 'Mae Cymru yn... Falch' yn Amgueddfa Werin Cymru Sain Ffagan.

Gellir chwilio'r casgliad LHDTTC+ hefyd ar [gatalog Casgliadau Ar-lein Amgueddfa Cymru](#). Mae hwn wedi mynd yn adnodd pwysig, ac yn rhoi amlygrwydd parhaol i gymuned LHDTTC+ Cymru.

Mwy o storïau llawn ysbrydoliaeth

Archwiliwch ein [projectau treftadaeth LHDTTC+](#) a chael gwybod [sut y gallwn eich cefnogi chi](#).

Mae amser o hyd i wneud cais am [grant Casgliadau Dynamig](#) os oes gennych syniad ar gyfer eich prosiect ailddehongli casgliad eich hun.

ddordeb hefyd mewn ...

The slogan 'It's OK 2BU' became an emblem to represent what it means to be out on the Quantock Hills. Quantock Landscape Partnership Scheme

ating pride in the countryside

Legacy of Kindness Curator E-J Scott (he/they), Museum of Transology with Project Manager Shaan Knan (he/him).

A Legacy of Kindness: Telling the Story of The Gender Identity and Research

Dynamic Collections: behind the scenes at Pitt Rivers